

Nr 620

Av herr **Lundström m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536)*.

I proposition nr 185 har Kungl. Maj:t lagt fram förslag om ställningstagande till de viktigaste förebyggande civilförsvarsåtgärderna, utrymning och anordnande av skyddsrum.

I den nu framlagda civilförsvarspropositionen återfinnes förslag till ändring av gällande lagbestämmelser för anordnande av skyddsrum. Departementschefen har emellertid i propositionen även gjort principiella uttalanden av stor betydelse beträffande utrymningsplanläggningen, vilka skulle få betydande konsekvenser för skyddsrumbyggnaden och för utformningen av den skadeavhjälpande organisationen. Därest i detta hänseende något uttalande icke göres från riksdagens sida, måste detta tolkas så, att riksdagen anslutit sig till departementschefens uttalanden och därigenom även förklarat sig vara beredd att acceptera de konsekvenser, som följer av ett sådant ställningstagande. Det finnes därför anledning för riksdagen att noga pröva de i propositionen uttalade principerna.

I sitt delbetänkande har 1953 års civilförsvarsutredning bl. a. behandlat anfallsvapnen och deras verkningar och har i samband därmed uttalat som sin uppfattning, att en angripare icke kan väntas använda starkare vapen än vad rimligen behövs för att nå en avsedd förstörelseverkan. Med den förutsättningen ansåg utredningen, att endast det utan jämförelse största och viktigaste bombmålet i vårt land, Stor-Stockholm, kunde tänkas bli utsatt för anfall med den nu kända största vätebomben, d.v.s. vätebomb av storleksordningen 15—20 megaton. Enligt departementschefen har civilförsvarsutredningen härigenom icke bedömt anfallsriskerna lika allvarligt som civilförsvarsstyrelsen och försvarsstaben i den s. k. marspromemorian. Departementschefen anser, att man bör utgå från att även de farligaste vapnen kan komma att sättas in mot andra mera utsatta orter och att det därför skulle bli nödvändigt att framför allt för de större städerna planlägga för en praktiskt taget fullständig utrymning med hänsyn särskilt till vätebombens förödande verkningar. Departementschefen utsäger icke vad han avser med större städer, om han därmed avser allenast de tre största städerna eller exempelvis de 20 största städerna. I allt fall kan även en liten ort i anfallssammanhang betraktas som mera utsatt. Det

synes oss helt överkligt att för mindre orter — även om de måste betraktas som "mera utsatta" — förutsätta anfall med en 20 megatons vätebomb. En sådan förutsättning skulle f. ö. kunna leda till helt orimliga ekonomiska konsekvenser och drastiska slutsatser beträffande möjligheterna hos civilförsvarets skadeavhjälpande organisationer att kunna lösa sina uppgifter. Man måste också med denna förutsättning som grund ifrågasätta effekten av utrymningsåtgärderna. Departementschefens syn på anfallsvapnen måste också leda till kostsamma och personalkrävande planlägningsarbeten, vilka enligt vad som anförts i propositionen komma att bli omfattande och tidskrävande. Denna kostnad skulle man måhända böra ta, därest man kunde tro på effekten av en sålunda vidgad planläggning. I stället torde dessa omfattande planer bli så pass svåra att genomföra under rimlig tid, att man riskerar en ny väsentlig diskrepans mellan pappersplanläggning och verklighet.

Vi vill därför föreslå riksdagen att ansluta sig till det av civilförvarsutredningen gjorda uttalandet, att man vid civilförsvarets uppbyggnad bör utgå från att en angripare icke använder starkare vapen än vad som rimligen behövs för att nå en avsedd förstörelseverkan.

Vi ansluter oss helt till vad departementschefen anfört angående nödvändigheten av att inom vissa områden anordna befolkningsskyddsrum. Däremot kan vi icke dela departementschefens uppfattning angående hur dessa skyddsrum skall dimensioneras. Civilförvarsutredningen har i sitt delbetänkande föreslagit, att befolkningsskyddsrummen skall utformas såsom sittskyddsrum, varvid utrymmet per skyddad person beräknas till 0,4 m². Utredningen beräknar kostnaderna för en sådan utbyggnad till 180 miljoner kronor, varav 120 miljoner skulle falla på staten och 60 miljoner kronor på de kommuner, vari befolkningsskyddsrummen kommer att anordnas. I propositionen föreslås emellertid, att befolkningsskyddsrummen utformas såsom liggskyddsrum med ca 1,5 m² utrymme per skyddad person. Departementschefen har icke — i motsats till utredningen — angivit det antal personer, för vilka befolkningsskyddsrum bör anordnas, men uttalar att dessa skyddsrum, då liggplatser ej erfordras, skulle kunna bereda skydd för omkring fyra gånger så många personer. I allt fall måste förutsättas, att departementschefen utgått från att befolkningsskyddsrum skall anordnas åtminstone för fler än fjärdedelen av det antal som föreslagits av civilförvarsutredningen. Därest befolkningsskyddsrummen anordnas såsom liggskyddsrum, kommer de av civilförvarsutredningen beräknade kostnaderna att i stort sett fyrdubblas och alltså av allt att döma närma sig 700 miljoner kronor. En utbyggnad enligt de av departementschefen förordade riktlinjerna är enligt vår mening orealistisk. Man bör nämligen utgå från att en utbyggnad med hänsyn till det hårt pressade investerings-

utrymmet skulle komma att ske i jämförelsevis långsam takt. En så kostnadskrävande uppläggning av utbyggnaden, som inrikesministern nu skisserat, skulle kunna befaras leda till att vi ännu lång tid efter det programets realiserande påbörjats skulle komma att sakna allmänna folkskyddsrum på många orter, där de med en mera måttfull och verklighetsbetonad planering annars skulle ha kunnat komma till stånd. Därest riksdagen godtager den av departementschefen föreslagna dimensioneringen av befolkningsskyddsrummen, kan man m.a.o. allvarligt befara, att utbyggnaden kommer att sträcka sig över så lång tidsperiod, att åtgärderna saknar all betydelse för det aktuella tidsskede, som nu kan överblickas. Det kan här inskjutas, att det varit ett allmänt påtalat missförhållande i det svenska civilförsvaret att uppgjorda planer varit mindre väl anpassade till vad som i verkligheten visat sig möjligt att genomföra, varför de i många fall kommit att stanna på papperet. Genom att ansluta sig till de av departementschefen nu förordade riktlinjerna för befolkningsskyddsrummens anordnande skulle riksdagen bidra till uppkomsten av ny bristande överensstämmelse mellan det på planeringsstadiet väl utbyggda civilförsvaret och vad som kunnat genomföras. Ett sådant förhållande kommer också att bli en belastning för civilförsvaret och dess myndigheter. Det synes oss vara bättre att begränsa målsättningen vid anordnandet av befolkningsskyddsrum så, att de planlagda skyddsrummen kan komma att anordnas under en icke alltför lång tidsperiod.

Vi föreslår därför att riksdagen måtte uttala, att befolkningsskyddsrummen skall utformas såsom sittskyddsrum med ett utrymme av 0,4 m² per skyddad person.

I övergångsbestämmelserna i förslaget till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 föreslås, att den i civilförsvarslagen stadgade skyldigheten att utrusta och underhålla enskilt skyddsrum skall avse jämväl skyddsrum, som finnes inrättat inom område eller å plats, där skyldigheten att förse anläggningar och byggnader med skyddsrum kommer att upphöra. Av innehållet av en inom inrikesdepartementet upprättad promemoria, som av Kungl. Maj:t genom beslut den 7 september 1956 överlämnats till civilförsvarsstyrelsen, synes det framgå, att skyldigheten att utrusta och underhålla enskilda skyddsrum skall gälla allenast orter under 5 000 invånare och på landsbygden. Av civilförsvarsutredningens delbetänkande kan utläsas att stadgandet i övergångsbestämmelserna sålunda kommer att beröra 588 orter och ca 2 000 skyddsrum d.v.s. genomsnittligt drygt 3 skyddsrum per ort. Ett bibehållande av här nämnd skyldighet kommer att innebära belastningen att vites- och straffbestämmelserna i civilförsvarslagen skulle komma att tillämpas mot de av beslutet berörda fastighetsägare, som icke utrustar och underhåller skyddsrummen. Tillsynen

kräver inspektion av tekniskt kunnig personal, vilket icke kan ske utan kostnader för statsverket. Motivet för ett bibehållande av underhållsskyldigheten synes oss icke vara av sådan beskaffenhet, att man kan förvänta, att allmänheten kan förstå och omfatta bestämmelsen, enär antalet skyddsrum på varje plats är så litet, att det måste anses sakna praktiskt värde ur totalförsvars-sammanhang. I propositionen uttalas, att erforderligt skydd mot radioaktiv strålning kan erhållas i källare o. d. som iordningsställes i ett beredskapsläge. Icke heller av detta skäl kan det anses nödvändigt att bibehålla skyldigheten att utrusta och underhålla enskilda skyddsrum i de mindre orterna och på landsbygden, då de hittills anordnade skyddsrummen — även om ett vidmakthållande av desamma icke blir en laga skyldighet — knappast befaras bli försatta i ett sådant skick, att skyddsvärdet i desamma blir sämre än i källare o. d.

Vi föreslår därför, att riksdagen bifaller civilförsvarsutredningens förslag om upphävande av skyldigheten att utrusta och underhålla enskilt skyddsrum inom område eller å plats, där skyldigheten att förse anläggningar och byggnader med skyddsrum kommer att upphöra.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi,

a) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 måtte besluta,

1) att de i propositionen föreslagna befolkningskyddsrummen skall utformas såsom sittskyddsrum med ett utrymme av 0,4 m² per skyddad person, varigenom totalkostnaderna kan begränsas till 180 milj. kronor mot ca 700 milj. kronor enligt de av departementschefen förordade riktlinjerna; samt

2) att inom område eller på plats, där skyldigheten att förse anläggningar och byggnader med skyddsrum, även skyldigheten att utrusta och underhålla enskilt skyddsrum måste upphävas; och

b) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Stockholm den 30 oktober 1956

Birger Lundström

Ragnar Huss

Hj. Weiland
